

УДК 792(477.62-2)«1970/1980»(045)

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕАТРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАРІУПОЛЯ
В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ (1970-1980-ті рр.)**

Демідко Ольга Олександрівна, аспірантка,
Маріупольський державний університет, м. Маріуполь
olga.demidko.91@mail.ru

Досліджено основні тенденції та зміни, що відбулися в розвитку театральної культури Маріуполя за період 1970-1980-х рр. Проаналізовано специфіку репертуару, особливості гастрольної діяльності, висвітлено творчі досягнення театрального колективу у II пол. ХХ ст. Встановлено, що завдяки творчій діяльності головного режисера О. Утеганова в Маріуполі був створений професійний колектив високої театральної культури, підвищився інтерес глядача до театру. Визначено, що професійний театр міста протягом 1970-х років знаходить негласний статус одного з кращих драмтеатрів України, чому сприяли гастрольні маршрути колективу.

Ключові слова: театральна культура, Маріуполь, репертуар, гастрольна діяльність, театральний колектив.

Постановка проблеми. Серед різних секторів культури театральне мистецтво є феноменом, своєрідним барометром, який чутливо реагує на зміни в духовно-психологічному кліматі епохи, і тому виступає як унікальна сфера, що виражає свій особливий колорит. Сьогодні, коли питання вивчення історії культури в нашому суспільстві відносяться до найбільш актуальних, дослідження творчої історії театру окремого регіону сприяє відтворенню цілісної картини становлення і розвитку художнього мистецтва всієї країни. Своєрідну історичну долю має театральне мистецтво Маріуполя, яке потребує осмислення з позицій розуміння його як культурної цілісності, висвітлення як самобутнього мистецького феномену. Особливе місце посідають 1970-1980-ті роки, що стали періодом творчого піднесення в житті маріупольського театру.

Останні дослідження та публікації. Відомості стосовно репертуарної політики та гастрольної діяльності театрального колективу Маріуполя у 1970-1980-ті рр. вдалося отримати завдяки спогадам і опублікованим статтям народної артистки України, лауреату премії ім. М. Заньковецької С. Отченашенко. Водночас висвітлення роботи театру у вказаний період здійснювалося здебільшого засобами масової інформації. Рецензії, критичні статті відомих театрознавців, журналістів – С. Веселки, С. Гольдберга, Р. Іванченко, Т. Коростельової, В. Монюкова, Н. Токарчука – містять важливу інформацію, що розкриває здобутки і досягнення театрального колективу у досліджуваній період. Роботу самодіяльного театру на теренах міста дослідив у своєму нарисі відомий маріупольський краєзнавець А. Проценко. Загальні особливості розвитку театрального мистецтва України в другій пол. ХХ ст., зміни, що відбулися у сценографії і режисурі протягом 1970-1980-х рр. розглянуто у дослідженні заслуженого діяча мистецтв України – В. Фіалка.

Мета статті – дослідити тенденції розвитку театральної культури Маріуполя протягом 1970-1980-х рр. Відсутність комплексного культурологічного дослідження з обраної теми дає змогу констатувати актуальність та необхідність ґрунтовних мистецтвознавчих розвідок, присвячених маріупольському театру.

Вклад матеріалу дослідження. Розвиток театральної культури Приазов'я протягом 1970-1980-х рр. відбувався під впливом соціально-економічних, політичних реалій, що склалися в «період застою». Театр відчув регламентований режим репертуарної політики та панування певних ідейно-творчих стандартів [17; 607]. Поряд із цим у той період відбувався складний процес народження нового режисерського покоління, готового на сміливі експерименти та необхідні перетворення. Так, завдяки творчій діяльності головного режисера, народного артиста УРСР О. Утеганова 1970-ті роки стали «золотим» десятиліттям у житті Маріупольського театру та однією з найбільш яскравих епох в історії театрального мистецтва Приазов'я.

У грудні 1968 р. О. Утеганов призначається головним режисером Маріупольського театру (Донецького обласного російського драматичного театру (м. Жданів), в якому на той час склалася досить напружена ситуація. Після смерті заслуженого артиста УРСР С. Шейка трупа майже півтора року існувала методом «самоврядування», вистави «розвалювалися», актори гарячково вели переписку з іншими театрами. Це була яскрава ілюстрація до відомого в театрі правила: створювати хороший театр доводиться десятиліттями, а зруйнувати можна і за один рік.

Перед О. Утегановим постало завдання відтворити театр заново. За короткий термін переорієнтувати збірний творчий склад у стабільну творчу одиницю з високими вимогами професійної культури було складно. Однак поступово, наполегливо і послідовно О. Утеганов привів трупу в працездатний стан. Вже перші його вистави дали можливість акторам відчутти перспективу роботи з цікавим режисером і через кілька років театр став одним із провідних колективів у республіці [10; 2].

О. Утеганов навчався режисурі у видатного майстра українського театру М. Крушельницького, що тяжів до піднесено-романтичного стилю поетичного театру. Після інституту молодий режисер працював у театрах Ізмаїла, Петрозаводська, Якутська, Алма-Ати. Кілька років – у Петрозаводську – разом із відомим у Росії режисером М. Сулімовим, майстром театру психологічного. Саме М. Сулімова О. Утеганов вважав своїм другим вчителем.

Для своєї першої постановки в Маріуполі він обрав п'єсу О. Окулевича «Джордано Бруно». Незважаючи на слабку драматургію, схематичні, позбавлені психологічної глибини, характери персонажів, режисерові вдалося змусити акторів по-новому поглянути на свої творчі можливості та згуртувати колектив [11; 170].

Поява в репертуарі «Піднятої цілини» М. Шолохова (1969 р.) у постановці О. Утеганова дала підставу для серйозної розмови про нового головного режисера. Об'ємні, повноцінні характери шолоховських героїв дозволили О. Утеганову проявити одне з головних своїх обдарувань – вміння працювати з акторами. Вистава вражала найцікавішими акторськими роботами, великою кількістю яскравих індивідуальностей, вмело з'єднаних в єдиний ансамбль [11; 170]. Крім Маріуполя, вистава була представлена на сценах Донецька, Херсона, Києва, Севастополя, Баку, Чернівців, Харкова, Калуги. «Піднятою цілиною» Маріупольський театр відкрив свої гастролі в Москві у 1974 р. Відзначена дипломом III ступеня на республіканському огляді-конкурсі, вистава «Піднята цілина» увійшла до золотого фонду театру [2; 2].

Протягом 1970-х років Маріупольський театр розгорнув широку гастрольну діяльність. Гастролі в Москві і Києві, Ленінграді і Баку, в інших містах країни стали, з одного боку, перевіркою сил, а з другого – надали колективу творчої впевненості для пошуків, для розширення обріїв [6; 110].

Донецький обласний російський драматичний театр (м. Маріуполь) став відкриттям для киян. Глядачі відчували і відзначили міцну режисуру, злагоджений акторський колектив, який твердо стоїть на реалістичних позиціях, високу театральну культуру митців, гарний смак. У пресі відзначалася гра чудового комедійного актора з широким діапазоном, народного артиста УРСР Б. Сабурова: «його Щукар і кумедний, і ліричний, і душевний». Сподобалася гра А. Сорочки та С. Отченашенко. А. Сорочко на київській сцені зміг переконливо зіграти Нагульного, Бориса Годунова («Цар Федір Іоаннович»), негра Брета («Глибоке коріння»), несподівано перевтілювався в гумористичну постать невдахи Новосельцева в «Товаришах по службі». «Чарівній С. Отченашенко щастить на ролі позитивних красунь, – зазначає рецензент, – але варто подивитись її в ролях Віктоші («Казки старого Арбату»), Ізабелі Дрозд («Амністія»), і можна побачити, що це артистка широкого діапазону з добрим відчуттям жанру п'єси, розумінням характерних ознак образу, артистка психологічної глибини і тонких нюансів» [16; 4].

Харків і Ростов-на-Дону, Полтава та Чернівці, Псков і Калуга, Тула і Севастополь – літні маршрути маріупольців. Під час московських і ризьких гастролей частими гостями на виставах були драматурги – автори п'єс, включених у гастрольну афішу, – О. Арбузов, Б. Васильєв, Г. Горін [3; 5].

У журналі «Театральная жизнь» після московських гастролей проф. В. Монюков підкреслив, що «...театр ризикує, пробує, не боїться зустрічей зі складними і різноманітними жанрами» [9; 24].

Протягом 1970-х років на всесоюзних і республіканських оглядах були відзначені дипломами, грамотами та преміями вистави театру, серед яких «Піднята цілина» М. Шолохова, «Сільська любов» М. Стеглика, «Амністія» Н. Матуковського, «Кремлівські куранти» М. Погодіна, «Дев'яносто сім» М. Куліша.

На думку головного режисера авторитет театру визначає, перш за все, спрямованість репертуару. Важливо, щоб театр давав глядачеві повноцінну духовну поживу. Основу його репертуару повинна складати серйозна драматургія. Для О. Утеганова не було акторів бездарних, були лише ті, що не до кінця розкрилися. Володіючи великим педагогічним відчуттям і тактом, він умів знайти індивідуальний підхід до кожного. Одним із найцікавіших моментів в його роботі з постановочним колективом був «застільний» період аналізу п'єси, вибудовування дієвої лінії, розтин підтексту і глибинних психологічних мотивувань кожного образу – те, що в театрі іменується «закваскою». Вистави О. Утеганова завдяки цій «заквасці» відмінно закладеному фундаменту протягом 5-6 років не тільки зберігалися в прем'єрному стані, але й росли, ставали кращими і більш злагодженими. Олександр Кадировіч впевнений, що кожному працівнику – режисерові, акторові,

художнику треба ставити дуже складні творчі завдання – часом навіть непосильні. Саме тоді люди будуть працювати з повною віддачею і зроблять більше того, що можуть [4; 4].

Водночас колектив, його естетичні і моральні переконання формуються й під час зустрічей з мариупольськими глядачами. Протягом року їх було майже сто – в цехах і гуртожитках заводів, у Палацах культури, в школах. Це і концерти, і розповіді про театр, і обмін враженнями після прем'єри. Театр проводив конференції глядачів, шукав й інші форми, які б зміцнили його контакт із мариупольцями.

Високу оцінку роботі мариупольського театру дала критик Р. Іванченко, яка зазначила, що «Донецький обласний театр – це колектив однодумців, об'єднаних спільним розумінням художніх та ідейних завдань, почуттям громадського обов'язку. Формувати мислячу, духовно багату, активну особистість, виховувати свідомих перетворювачів життя – таке його кредо» [5; 10]. Інший критик Н. Токарчук зазначив, що головна риса, що визначає вистави Донецького обласного російського драматичного театру – це достовірність [14; 25].

За час роботи в Мариупольському театрі режисером О. Утегановим було поставлено понад 50 вистав, сформована цікава трупа з 50 творчих працівників, 14 із них мали почесні звання: народні артисти України: О. Утеганов, Б. Сабуров, Н. Юргенс, Н. Білецька, заслужені артисти України М. Земцов, В. Митрофанов, М. Алютова, В. Бугайов, С. Отченашенко, заслужені артисти РСФСР Г. Лесніков, А. Сергєєв, заслужений артист Казахської РСР В. Ахрамєєв, заслужений артист МаРСР П. Реп'єв, заслужений художник України М. Ковальчук [11; 170]. Завдяки цьому творчому надбанню, акторський цех театру нарешті став повністю укомплектований.

Значний внесок у творчу діяльність театру 1970-1980-ті рр. зробили режисер-постановник, заслужений артист України В. Бугайов та режисер В. Таршис. О. Утеганов надав наступну характеристику своїм режисерам: «Володимир Бугайов – романтик, дуже емоційна натура. Володимир Таршис тяжіє до інтелектуалізму. Спільне у них – любов до пошуку. Ця їхня риса свідчить про розуміння того, що спокою бути не може, що треба завжди прагнути до досконалості. Усі ми вважаємо, що душа театру – актор» [5; 11].

Зрілістю і майстерністю, оригінальністю і самобутністю художніх рішень відзначена сценографія М. Ковальчука [11; 171]. Однаково успішно працював головний художник театру у виставах трьох режисерів мариупольського колективу, бо хоч творчі манери їх цілком різні, це режисери-однодумці, їх єднали неспокій пошуку, творча спрямованість, ідейна переконаність.

М. Ковальчук використовує в основному єдину на всю виставу установку, в якій велику роль відіграють символічні, виразні деталі, що формують образ відтвореної в постановці дійсності, її психологічну атмосферу. Художник несподівано різний: то детально-побутовий, то скупко-умовний, то узагальнено-поетичний. Він – і живописець, і конструктивіст, і механік. Проте його рішення завжди образне, збігається із задумом режисера і завжди в розробці сценічного простору підпорядковане конкретному розвороту подій в кожній виставі. Михайло Сидорович визнає, що багато осягає інтуїцією, почуттям: «Спершу відчуваєш, а потім вже знаходиш пояснення зробленого». Створюючи образ вистави, художник повинен глибоко осмислити драматургічний матеріал, прочитати масу літератури. М. Ковальчук швидко увійшов в ядро активу діючих театральних митців України. Сценографія Ковальчука відома не лише в Донецькій області, він оформляв вистави у найбільших театрах Києва і Ленінграда [7; 4].

Продовжував розвиток і театр самодіяльний. У 1971 р. народний драматичний театр «Азовсталь» виїжджав із творчим звітом до Грузії. Вистава «Я, бабуся, Іліко та Іларіон» користувалася великим успіхом у грузинських глядачів. Азовстальці побували в Москві, Таганрозі. З їхньою творчістю познайомилися Білорусія, Вірменія, Литва. Побував народний театр і в Греції, Афінах. І всюди його вистави приймалися тепло, привітно завдяки обдарованим виконання ролей провідними акторами театру [12; 17].

А професійний театр міста протягом 1970-х років знаходить негласний статус одного з кращих драмтеатрів України, чому сприяли гастрольні маршрути колективу. Це був період підкорення елітних столичних вершин: Київ, Москва, Ленінград, Баку, Рига, Таллінн, Вільнюс, Мінськ. І майже – всіх обласних центрів України. Успіх театру був переконливим і вражаючим – повні зали і захоплені відгуки театральної критики [11; 171]. Як зазначав критик С. Веселка «рівень Мариупольського театру високий. Професіоналізм пронизує всі компоненти вистав, в яких завжди наявна серйозна, значна думка» [1; 11].

Відомий московський критик Ю. Рибаків у своїй статті зазначав, що «театр, яким керує головний режисер А. Утеганов, йде шляхом психологічного мистецтва: в характерах героїв, в моральних конфліктах він шукає відображення істотних явищ і процесів соціальної дійсності.

Режисура уважна до духовного світу людини, енергійна в утвердженні добра, гідності людини, ідеалів часу. Кращі роботи жданівського театру свідчать про зрілість, самостійність творчого мислення» [11; 171].

Звертає на себе увагу ще одна особливість мариупольців – прагнення незапозиченого репертуару. Тут не чекали поки щойно написана п'єса буде представлена в інших театрах. То ж у приазовському місті прем'єри відбуваються майже одночасно зі столичними театрами. Саме так було з «Таблеткою під язик» А. Макайонка, «Забути Герострата» Г. Горіна «Воротами безсмертя» К. Крапиви, «Ситуацією» В. Розова. Вперше в країні поставлена сатирична комедія чехословацького драматурга М. Стеглика «Сільська любов», відзначена на «Всесоюзному фестивалі чеської драматургії в драматичних театрах країни. Трьом п'єсам київського драматурга Л. Синельникова («Це трапилось сьогодні», «Хвилі над нами» та «Тривожний світанок») путівку в життя дала саме мариупольська сцена.

Проблеми сьогодення завжди посідали чільне місце в репертуарі мариупольського театру. Вони втілювалися у виставах «Кремлівські куранти» М. Погодіна, «Піднята цілина» М. Шолохова, «Не стріляйте в білих лебедів» і «В списках не значився» Б. Васильєва, «Характери» В. Шукшина, «Очікування» О. Арбузова, «Йдучи, озирніся» Е. Володарського, «97» М. Куліша, відзначених на всесоюзних оглядах різними грамотами і дипломами. Драматургія цих авторів найбільш близька творчій та ідейній спрямованостям театру [8; 4].

Колектив завжди з особливим почуттям відповідальності, зрозумілим хвилюванням ставився до творів військово-патріотичної тематики. І закономірно, що вистави «Барабанщиця» А. Салинського, «Перебіжчик» А. і П. Тур, «Солов'їна ніч» В. Єжова, «А зорі тут тихі...» і «В списках не значився» Б. Васильєва, «Берег» Ю. Бондарєва, «Живи і пам'ятай» В. Распутіна, «Бої мали місцеве значення» В. Кондратьєва стали подією в житті театру. Рішенням комісії Міністерства культури СРСР, Всеросійського театрального товариства і Головного політичного управління Радянської Армії і Військово-Морського Флоту головний режисер театру О. Утеганов нагороджується Золотою медаллю ім. О. Попова за систематичну плідну роботу зі створення вистав на військово-патріотичну тему.

О. Утеганов, характеризуючи репертуарну політику театру зазначав, що головною метою колективу є яскраво відобразити у своїй творчості найважливіші ідеї і проблеми сучасності. У виставах, що визначають обличчя театру, на першому плані – увага до духовного світу сучасника, прагнення показати багатогранність характерів людей, відобразити проблеми дня. Драматургія О. Гельмана, М. Ворфоломєєва, Ю. Бондарєва, В. Шукшина, Б. Васильєва, М. Шатрова, В. Кондратьєва, В. Ліпатова, В. Распутіна посідала центральне місце в репертуарі мариупольського театру. Значне місце в репертуарі належало і творам з класичної спадщини. Мариупольські глядачі добре знали такі постановки, як «Король Лір» В. Шекспіра, «Фальшива монета» М. Горького, «Без вини винуваті» О. Островського, а також «Леді Макбет Мценського повіту» М. Лескова [15; 3].

Подвижницька праця Л. Яруцького, відомого мариупольського краєзнавця, письменника, історика, літературознавця, посприяла встановленню точної дати народження професійного драматичного театру в Маріуполі – 1878 р. Слід зазначити, що до Л. Яруцького історія театру існувала в розрізних уривках, була розірвана в часі і просторі [13; 3]. Завдяки відновленню історії театральної справи міста у 1978 р. був відзначений 100-річний ювілей театру, у зв'язку з чим колектив нагороджений орденом Пошани за значні заслуги у розвитку театрального мистецтва. Як підкреслив головний режисер театру О. Утеганов: «нагородження театру орденом «Знак Пошани» – це свято, завойоване нашою працею».

Протягом 1980-х років на всесоюзних і республіканських фестивалях відзначений дипломами, грамотами й преміями ряд вистав мариупольського театру, і серед них – «Піднята цілина» М. Шолохова, «Кремлівські куранти» М. Погодіна, «В списках не значився» Б. Васильєва, «Дев'яносто сім» М. Куліша, «Сині коні на червоній траві» М. Шатрова, «Дикий Ангел» О. Коломийця, «Король Лір» В. Шекспіра, «Бої мали місцеве значення» В. Кондратьєва.

За художнього керівництва О. Утеганова театр зміг поліпшити зацікавленість глядачів. Роками вироблялось у колективу вміння відчувати пульс часу, готовність винести на суд глядача найбільш злободенні проблеми; роками вдосконалювалась, шліфувалась акторська майстерність. Саме ці якості театру проклали шлях до сердець глядачів. Успішно проходили гастрольні виступи колективу в багатьох містах України, столицях братніх республік – Баку, Талліні, Вільнюсі, Ризі, Мінську, а також у Москві, Ленінграді й Калінінграді [15; 3].

О. Утеганов зумів створити творчий колектив високої театральної культури, виховав, виростив чимало цікавих акторів, які зуміли гідно втілити його режисерські задуми. Надаючи значення індивідуальній майстерності актора, митець піклувався про міцний акторський ансамбль.

Висновки. Таким чином, протягом 1970-1980-х років, переборюючи організаційні та фінансові труднощі, театр намагався діяти наполегливо й творчо. У той період колектив театру досяг значних творчих здобутків, став досить цікавим, злагодженим акторським ансамблем, був у змозі вирішувати складні творчі плани, ставити на сцені великі полотна як радянської, так і класичної драматургії. Гастрольні подорожі мариупольського театру слугували творчим екзаменом на зрілість колективу, демонстрацією успіхів в оволодінні театральним мистецтвом. Від вистави до вистави все яскравіше виявлялися особливості театру, що навчився правдиво відтворювати образи людей, для яких і в житті, і на сцені побутове середовище та сучасні проблеми стали найбільш актуальними.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблематики. Подальше вивчення театральної справи Маріуполя є актуальним для розуміння регіональної специфіки культурно-мистецьких процесів України.

Список використаної літератури

1. *Веселка С.* Без секретів / С. Веселка // Український театр. – 1978. – № 6 (листоп.-груд.). – С. 11-14.
2. *Гастроли Донецького обласного руського драматического театра города Жданова* // Рад. Донеччина. – 1974. – 20 с.
3. *Гастроли Донецького обласного руського драматического театра города Жданова* : Минск-Калининград-Донецк. – Жданов, 1977. – 10 с.
4. *Гольдберг С.* Всегда поиск / С. Гольдберг // Приазовский рабочий. – 1979. – 20 февр (№ 36).
5. *Іванченко Р.* Авторитет театру / Р. Іванченко // Український театр. – 1974. – лип.-серп. (№ 4) – С. 10-11.
6. *Клевцова Л. Д.* Вогні рампи / Л. Д. Клевцова. – К. : Реклама, 1977. – 176 с.
7. *Коростелева Т.* Верность призванию / Т. Коростелева // Приазовский рабочий. – 1980. – 31 дек (№ 250).
8. *Краев В.* Театр Приазовья / В. Краев // Советская Литва. – 1979. – 1 июля (№ 149).
9. *Монюков В.* Убежденность / В. Монюков // Театральная жизнь. – 1974. – нояб. (№ 22). – С. 24–25.
10. *Отченашенко С.* Александр Кадирович Утеганов: творческий путь / С. Отченашенко // Театральная площадь. – 2000. – дек. (№ 30). – С. 1–2.
11. *Отченашенко С. И.* Мариупольский театр. 70-е годы / С. И. Отченашенко // Мариуполь: история и перспективы : сб. тр. науч.-практ. конф. : в 2 т. – Мариуполь : ПГТУ, 2002. – С. 170–171.
12. *Проценко А. Д.* Народному драматическому театру «Азовстали» 70 лет : очерк творч. пути худ. коллектива / А. Д. Проценко. – Мариуполь, 2001. – 107 с.
13. *Театральная площадь.* – 2002. – № 6. (дек.).
14. *Токарчук Н.* Достоверность (Гастроли) / Н. Токарчук // Огонек. – М., 1974. – август (№ 3).
15. *Утеганов О.* З вірою в людину / О. Утеганов // Черкаська правда. – 1985. – 31 трав.
16. *Федотів О.* Добра слава театру / О. Федотів // Молода гвардія. – 1972. – 29 лип.
17. *Фіалко В.* Український театр 1970-1980-х років: режисерсько-сценографічні пошуки / В. Фіалко // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ ст. – К. : Інтертехнологія, 2006. – С. 607–694.

References

1. *Veselka S.* Bez sekretiv / S. Veselka // UkraYinskiy teatr. – 1978. – listop.-grud. (№ 6). – S. 11–14.
2. *Gastrol'i Donetskogo oblasnogo russkogo dramaticheskogo teatra goroda Zhdanova.* – M. : Radyanska Donechchina, 1974. – 20 s.
3. *Gastrol'i Donetskogo oblasnogo russkogo dramaticheskogo teatra goroda Zhdanova:* Minsk-Kaliningrad-Donetsk. – Zhdanov, 1977. – 10 s.
4. *Goldberg S.* Vsegda poisk / S. Goldberg // Priazovskiy rabochiy. – 1979. – № 36. – 20 fevr.
5. *Ivanchenko R.* Avtoritet teatru / R. Ivanchenko // UkraYinskiy teatr. – 1974. – lip.-serp. (№ 4.). – S. 10–11.
6. *Klevtsova L. D.* Vogni rampi / L. D. Klevtsova. – K. : «Reklama», 1977. – 176 s.
7. *Korosteleva T.* Vernost prizvaniyu / T. Korosteleva // Priazovskiy rabochiy. – 1980. – 31 dek. (№ 250).
8. *Kraev V.* Teatr Priazovya / V. Kraev // Sovetskaya Litva. – 1979. – 1 iyulya (№ 149).
9. *Monyukov V.* Ubezhdennost / V. Monyukov // Teatralnaya zhizn. – 1974. – noyabr. (№ 22). – S. 24–25.
10. *Otchenashenko S.* Aleksandr Kadyirovich Uteganov. Tvorcheskiy put / S. Otchenashenko // Teatralnaya ploschad. – 2000. – dekabr. (№ 30). – S. 1–2.
11. *Otchenashenko S. I.* Mariupolskiy teatr 70-e godiy / S. I. Otchenashenko // Mariupol: istoriya i perspektivy : sb. trudov nauch.-prakt. konf. : v 2 t. – Mariupol : PGTU, 2002. – S. 170-171.
12. *Protsenko A. D.* Narodnomu dramaticheskomu teatru «Azovstali» 70 let : ocherk tvorch. puti hud. kolektiva / A. D. Protsenko. – Mariupol, 2001. – 107 s.
13. *Teatralnaya ploschad.* – 2002. – dek (№ 6).
14. *Tokarchuk N.* Dostovernost (Gastrol'i) / N. Tokarchuk // Ogonek. – M., 1974. – avgust (№ 3).
15. *Uteganov O.* Z v'royu v lyudinu / O. Uteganov // Cherkaska pravda. – 1985. – 31 trav.
16. *Fedotiv O.* Dobra slava teatru / O. Fedotiv // Moloda gvardiya. – 1972. – 29 lup.
17. *FIalko V.* UkraYinskiy teatr 1970-h – 1980-h rokiv: rezhisersko-stsenografichni poshuki / V. FIalko // Narisi z istoriyi teatralnogo mistetstva Ukrayini XX stolit'ya. – K. : IntertehnologIya, 2006. – S. 607–694.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ТЕАТРАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ МАРИУПОЛЯ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА (1970-1980-Е ГГ.)

Демидко Ольга Александровна, аспірантка, Мариупольский
государственный университет, г. Мариуполь

Исследованы основные тенденции и изменения, произошедшие в развитии театральной культуры Мариуполя за период 1970-1980-х гг. Проанализированы специфика репертуара, особенности гастрольной деятельности, освещены творческие достижения театрального коллектива во второй половине XX в. Установлено, что благодаря творческой деятельности главного режиссера А. Утеганова в Мариуполе был создан профессиональный коллектив высокой театральной культуры, повысился интерес зрителя к театру. Определено, что профессиональный театр города в течение 1970-х годов находит негласный статус одного из лучших драмтеатров Украины, чему способствовали гастрольные маршруты коллектива.

Ключевые слова: театральная культура, Мариуполь, репертуар, гастрольная деятельность, театральный коллектив.

THE TENDENCIES OF THE MARIUPOL THEATRICAL CULTURE DEVELOPMENT IN THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY (1970-1980-S)

Demidko Olga, Graduate student,
Mariupol State University, Mariupol

The article studies the main tendencies and changes, that happened in the development of the Mariupol theatre culture during 1970-1980-s. The author analyzes the specifics of the repertoire and the peculiarities of the touring activity, highlights the creative achievements of the theatre group in the second half of the XX century. It is proved that due to the creative activity of the chief director, A. Uteganov, the professional team of high theatre culture was created in Mariupol and the spectators' interest in the theatre increased greatly. It is noted that the professional theatre of the town during 1970-s found its secret status as one of the best drama theatres in Ukraine and thanks to it there were a lot of touring routs of the group.

Key words: theatre culture, Mariupol, repertoire, touring activity, theatre group.

UDC 792(477.62-2)«1970/1980»(045)

THE TENDENCIES OF MARIUPOL THEATRICAL CULTURE DEVELOPMENT IN THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY (1970-1980-S)

Demidko Olga, Graduate student,
Mariupol State University, Mariupol

The aim of this paper is to explore the main tendencies and changes that happened in the development of the Mariupol theatre culture during 1970-1980-s. Until this time, Mariupol theatre art wasn't studied yet as a cultural phenomenon, that is why it needs more detailed exploration.

Research methodology. Basing on the memories, published articles and reviews of various theatre critics, the author has analyzed the specific activities of repertoire, the specific features of touring activities and also highlighted the artistic accomplishments of the theatre team in the second half of the XX century.

Results. The professional local theatre during 1970-s found its secret status as one of the best-known Ukrainian theatres and thanks to it there were a lot of the touring team routs. It was the time of conquering the elite capitals, such as: Kyiv, Moscow, Baku, Riga, Tallinn, Vilnius, and Minsk and almost all of the regional centers of Ukraine. The success of the theatre was so reassuring and amazing that is why the halls were full and there were many adoring comments from the theatre critics.

So, during all the studied period, the team of the theatre succeeded with reasonable revenues, it also became a rather interesting and well-organized ensemble of actors that could decide complicated artistic plans and perform the greatest masterpieces, both Soviet and classical ones on the scene.

Novelty. The research novelty of the article is specified by its involvement to the research references of the new factual material from the history of the Ukrainian theatre.

The practical significance. The results of the research can be applied as the theoretical foundation for preparing materials on history and theoretical knowledge of Ukrainian culture, educational courses in cultural science, drama study with its encyclopedia publishers and methodological manuals.

Key words: theatrical culture, Mariupol, repertoire, tours, theater group.

Надійшла до редакції 30.10.2016 р.

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Національна Академія мистецтв України
Інститут культурології
Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities
National Academy of Arts of Ukraine
Institute for cultural research
(Institute of culturology)
National Academy of Arts of Ukraine**

**УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА:
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ**

Науковий збірник

**UKRAINIAN CULTURE:
THE PAST, MODERN, WAYS OF DEVELOPMENT**

Scientific journals

**Напрямок: *Мистецтвознавство*
Branch: *Art Criticism***

**За загальною редакцією *В.Г. Виткалова*
Editor-in-Chief *V. Vitkalov***

**Засновано у 1995 році
Founded in 1995**

***Випуск 22*
*Issue 22***

**Рівне: РДГУ, 2016
Rivne: RDGU, 2016**

ББК 63.3(4Укр)-7

У45

УДК 94(477)

Співзасновники: Рівненський державний гуманітарний університет та Інститут культурології Національної Академії мистецтв України; видавець: Рівненський державний гуманітарний університет

Збірник перереєстрований МОН України як фахове видання з мистецтвознавства (Постанова № 1-05/4 від 22.12.2016 р.)

Друкується за рішенням вчених рад РДГУ (протокол № 11 від 24 листопада 2016 р.) та Інституту культурології (протокол № 16 від 8 вересня 2016 р.)

Видання зареєстровано ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN № 2411-1546 (Print)

Видання індексується Google Scholar, РИИЦ (РФ) та Index Copernicus

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації видано Міністерством юстиції України, серія КВ № 22258-12158 ПР від 20.05.2016 р.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології і музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету

Редакційна колегія:

Богуцький Ю.П. – віце-президент НАМУ, академік НАМУ, кандидат філософських наук, професор, директор Інституту культурології НАМУ, голова редколегії

Виткалов С.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології і музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету, відповідальний секретар, заступник голови

Волков С.М. – доктор культурології, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту культурології НАМУ

Випих-Гавронська А. – доктор мистецтвознавства (габілітований), професор, проректор відділу розвитку Академії ім. Я. Длугоша (Польща)

Захарчук-Чугай Р.В. – доктор мистецтвознавства, професор Інституту народознавства НАН України

Єфіменко А.Г. – доктор мистецтвознавства, професор Українського Вільного університету (Мюнхен, Німеччина)

Іваницький А.І. – доктор мистецтвознавства, член-кореспондент НАНУ, професор, провідний науковий співробітник відділу етномузикології

Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України

Кияновська Л.О. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри історії музики Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка

Кузнецова І.В. – кандидат філософських наук, доктор філософії (PhD), доцент, с. н. с., вчений секретар Інституту культурології НАМУ

Льоос Гельмут – доктор філософії, професор, директор Інституту історії музики Лейпцизького університету (Німеччина)

Мишуров Г.С. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри духової музики УО «Білоруський державний університет культури і мистецтв»

Овсійчук В.А. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач відділу мистецтв Інституту народознавства НАН України

Постоловський Р.М. – кандидат історичних наук, професор, ректор Рівненського державного гуманітарного університету

Супрун-Яремко Н.О. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичного фольклору Рівненського державного гуманітарного університету

Федорук О.К. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри

теорії та історії мистецтва Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

Шейко В.М. – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАМУ, ректор ХДАК

Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. – Вип. 22 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: Ю. П. Богуцький, С. В. Виткалов, Волков С. М. та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2016. – 302 с.

ISSN 2411-1546

Редагування англomовного тексту анотацій – *Р.В. Майборода (Миколаївський Національний університет ім. В. Сухомлинського)*

Рецензент: *Карась Г.В.* – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри академічного та естрадного співу Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів, присвячені розгляду історико-мистецької проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різнобічні грані теоретико-методологічних проблем українського мистецтва. Окремий розділ складають повідомлення, огляди та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-мистецькою спадщиною.

ISSN 2411-1546

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016

ЗМІСТ

Виткалов В.Г. Культурно-мистецькі рефлексії у сучасній вищій школі3

Розділ I. ІСТОРИКО-МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Зінків І.Я. Кобза: до питання витоків національного музичного інструмента7

Олійник О.Г. «Флейта пана» в духовній культурі племен доби неоліту – бронзи13

Чень Наньпу. Дзвіночки та дзвони в китайській інструментальній культурі доби бронзи19

Підгорбунський М.А. Еволюція невменного розспіву та його нотації в Київській Русі25

Осадча О.А. Українська хатня ікона як домінанта при створенні іконічного образу селянського житла кінця XVIII – початку XX століття30

Демідко О.О. Тенденції розвитку театральної культури Маріуполя в другій половині XX століття (1970-1980-ті рр.)36

Ян І.М. Діяльність музично-театральних осередків Слобожанщини кінця XIX – початку XX ст.42

Волошенко В.О. Художній метал Львова першої половини XX століття: тенденції розвитку, стилеві особливості48

Дихнич Л.П. Театральні костюми Поля Пуаре: синтез моди і сценічно-декораційного мистецтва54

Чурпіта Т.М. Перший сезон Миколи Трегубова у Львівському державному театрі опери та балету (вересень 1940 – червень 1941 рр.)59

Дьерке Г.Г. Індуктивно-індивідуалізуюче та дедуктивно-синтезуюче спрямування у портретах Володимира Микити 1950 – початку 1970-х рр.65

Гуляєва О.В. Поєднання традиції та новаторства у творчості художників «суворого стилю» на півдні України у 60-70 роках XX століття71

Смирна Л.В. «Національна форма» та «сучасний стиль» в українському мистецькому нонконформізмі 1960-х років76

Гаврилів Г.М. Львівський клуб українських митців як транслятор національної традиції85

Москвічова Ю.О. Установи культури та центри дозвілля як складова системи організації культурно-мистецького життя регіону (на прикладі Вінниччини)93

Лук'яненко Д.О. Кобзарські традиції у сучасній музичній практиці України98

Бобечко О.Ю. Специфіка формування жіночого сольного репертуару в бандурному виконавстві103

Кравець А.А. До історії вітчизняної балетної школи жіночого виконавства: романтична природа класичних образів Олени Потапової108

Розділ II. ТЕОРЕТИКО-МИСТЕЦЬКІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Загайська Д.Л. Символ у добу первісності та стародавніх культурах113

Гуральна С.С. Обрядово-практична і концертна діяльність церковних хорів Галичини121